

**Anna Zawidzka, Maciej
Taborowski**

**Postępowanie przed sądami
wspólnotowymi**

Palestra 48/7-8(547-548), 210-214

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PRZED SĄDAMI WSPÓLNOTOWYMI

Anna Zawidzka, Maciej Taborowski

Postępowanie przed sądami wspólnotowymi

Niniejszy artykuł dotyczący zasad postępowania przed sądami wspólnotowymi stanowi kolejną część cyklu poświęconego najważniejszym praktycznym aspektom funkcjonowania systemu wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej. Przedmiotem poniższych rozważań będzie procedura stosowana w przypadku skarg bezpośrednich, natomiast reguły postępowania przy wydawaniu orzeczeń wstępnych zostaną omówione w artykule dotyczącym tego zagadnienia.

Postępowanie przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości (ETS) i Sądem I Instancji (SPI) uregulowane jest w Statucie Trybunału, załączonym w formie protokołu do Traktatu o Wspólnocie Europejskiej (TWE)¹ i stanowiącym jego integralną część, oraz w Regulaminach odpowiednio ETS i SPI, zatwierdzanych przez Radę kwalifikowaną większością głosów (art. 223 i 224 TWE)². Postanowienia Statutu dotyczące postępowania przed Trybunałem stosuje się do SPI (art. 53 Statutu).

Godzi się podkreślić, iż postępowanie przed sądami wspólnotowymi charakteryzuje się kontradyktoryjnością, inkwizycyjnością oraz uprzywilejowaniem formy pisemnej. Przebie-

¹ Protokół w sprawie Statutu Trybunału Sprawiedliwości załączony do Traktatu Nicejskiego zmieniającego Traktat o Wspólnocie Europejskiej, OJ C 325/167 z 24 grudnia 2002. Warto zauważyć, iż od wejścia w życie Traktatu Nicejskiego i związanej z nim reformy sądownictwa wspólnotowego zmiana Statutu nie wymaga zastosowania procedury zmiany TWE. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 245 TWE, Rada, stanowiąc jednogłośnie na wniosek Trybunału Sprawiedliwości i po zasięgnięciu opinii Parlamentu Europejskiego oraz Komisji lub na wniosek Komisji po zasięgnięciu opinii Parlamentu Europejskiego i Trybunału Sprawiedliwości, może zmienić postanowienia Statutu, z wyjątkiem postanowień tytułu I, poświęconych podstawowym regulacjom dotyczącym statusu sędziów i rzeczników generalnych (na ten temat: Anna Zawidzka, Maciej Taborowski, *Sądownictwo wspólnotowe po Nicei*, „Palestra” 5-6/2003, s. 230–234).

² W wersji TWE sprzed reformy nicejskiej zatwierdzenie Regulaminów ETS i SPI wymagało jednomyślnej decyzji Rady. Polskie tłumaczenie tekstów Statutu i Regulaminów znajdzie czytelnik w publikacji: *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich, wprowadzenie, opracowanie i tłumaczenie*, K. Wójtowicz i T. Koncewicz, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2002.

gać ono może w każdym z języków wymienionych w art. 29 ust. 1 Regulaminu ETS³, czyli w 11 językach oficjalnych Wspólnot oraz w języku irlandzkim, zrównanym z innymi językami tylko dla potrzeb postępowania przed Trybunałem. Co do zasady wybór języka postępowania zależy od podmiotu wnoszącego skargę⁴. Językiem danej sprawy należy posługiwać się zarówno w części pisemnej, jak i ustnej postępowania, przy czym państwo członkowskie interweniujące w danej sprawie może posługiwać się własnym językiem. Językiem roboczym postępowania przed sądami wspólnotowymi jest język francuski. W praktyce oznacza to, że niezależnie od tego, jakim jest język danej sprawy, przebieg postępowania tłumaczony jest na język francuski, a projekt orzeczenia formułowany jest po francusku i następnie tłumaczony na język sprawy. Co się tyczy Rzecznika Generalnego, może on wydać swą opinię w jednym z języków wymienionych w art. 29 ust. 1 Regulaminu ETS; w praktyce formułują ją on najczęściej w swym języku ojczystym.

Dla przedstawicieli zawodów prawniczych jedną z najistotniejszych kwestii jest oczywiście zakres prawa do reprezentowania interesów klientów przed sądami wspólnotowymi. Statut Trybunału przewiduje, że strony inne niż państwa członkowskie muszą być w postępowaniu reprezentowane przez adwokata, przy czym reprezentować stronę, lub udzielać jej pomocy przed Trybunałem może wyłącznie adwokat mający uprawnienia do występowania przed sądem państwa członkowskiego lub państwa-strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG)⁵. Tak więc w tym przypadku Statut odwołuje się do przepisów krajowych poszczególnych państw członkowskich. Adwokat reprezentujący stronę zobowiązany jest złożyć w kancelarii Trybunału zaświadczenie, że jest uprawniony do występowania przed sądem państwa członkowskiego lub państwa będącego stroną umowy o EOG (art. 38 ust. 3 Regulaminu ETS).

Jak przewiduje Statut, adwokaci występujący przed Trybunałem dysponują prawami i immunitetami niezbędnymi do wykonywania swych funkcji w sposób niezależny⁶. Warto zauważyć, iż na mocy Statutu nauczycielom akademickim będącym obywatelami państwa członkowskiego, którym zgodnie z prawem krajowym tego państwa przysługuje prawo reprezentowania stron przed sądem, przyznaje się w postępowaniu przed Trybunałem takie same uprawnienia, jakimi dysponują adwokaci na podstawie powyższego przepisu. Należy w tym miejscu dodać, iż państwa lub instytucje są w postępowaniu przed Trybunałem reprezentowane przez przedstawicieli ustanowionych dla każdej sprawy, przy czym przedstawiciele ci mogą korzystać z pomocy doradcy lub adwokata. To samo dotyczy państw-stron umowy o EOG, które nie są państwami członkowskimi, a także Władzy Nadzorczej EFTA.

Postępowanie przed Trybunałem składa się z dwóch części: pisemnej i ustnej. Część pisemna obejmuje przekazywanie stronom i instytucjom Wspólnoty, których akty są przedmiotem sprawy, wniosków, pism procesowych, odpowiedzi na zarzuty, uwag oraz ewentualnie replik, a także popierających je wszelkich pism i dokumentów lub ich uwierzytelnionych odpisów. Na część ustną składają się natomiast: odczytanie sprawozdania przedstawionego przez sędziego sprawozdawcę, wysłuchanie przez Trybunał pełnomocników, do-

³ Duński, niderlandzki, angielski, fiński, francuski, niemiecki, grecki, irlandzki, włoski, portugalski, hiszpański, szwedzki.

⁴ Wyjątki od tej zasady określa art. 29 ust. 2 Regulaminu ETS.

⁵ Art. 19, zd. 3 i 4 Statutu.

⁶ Patrz także art. 32 Regulaminu ETS.

radców i adwokatów oraz opinii Rzecznika Generalnego, a także ewentualne przesłuchanie świadków i biegłych. Warto w tym miejscu zauważyć, iż od wejścia w życie reformy nicejskiej Trybunał może zadecydować o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii Rzecznika Generalnego wówczas, gdy uzna, że dana sprawa nie zawiera żadnej nowej kwestii prawnej (art. 20 Statutu *in fine*). Cechą charakterystyczną postępowania przed sądami wspólnotowymi jest, iż część pisemna jest dalece istotniejsza i bardziej szczegółowa niż część ustna. Należy podkreślić, iż na mocy Regulaminu ETS (art. 44a) można za zgodą stron wręcz zrezygnować z przeprowadzenia części ustnej postępowania.

Część pisemna rozpoczyna się wniesieniem skargi do Kierownika Kancelarii. Skarga musi odpowiadać warunkom formalnym określonym w Statucie i Regulaminie ETS, powinna zawierać nazwisko lub nazwę oraz stały adres (siedzibę) skarżącego, oznaczenie strony lub stron, przeciwko którym skarga jest skierowana, przedmiot powództwa, rodzaj orzeczenia, którego wydania domaga się skarżący, oraz zwięzłe przedstawienie podstaw skargi, jak również, stosownie do okoliczności, dowody na poparcie skargi (art. 21 Statutu w związku z art. 38 Regulaminu ETS). W przypadku skargi na beczynność instytucji do powództwa należy dołączyć dokument potwierdzający datę wezwania instytucji do działania. Jeżeli skarga nie spełnia warunków przewidzianych w Regulaminie ETS, Kierownik Kancelarii wyznacza skarżącemu termin do jej poprawienia, albo do dołączenia wymienionych dokumentów. W sytuacji, gdy skarżący nie zastosuje się do powyższych wskazań, Trybunał ocenia, czy powoduje to formalną niedopuszczalność skargi (art. 38 ust. 7 Regulaminu ETS). W przypadku orzeczenia o niedopuszczalności skarga zostaje skreślona z rejestru.

Skargę doręcza się następnie stronie przeciwnej (art. 39 Regulaminu ETS). Pozwany w terminie miesiąca od dostarczenia mu skargi składa na nią odpowiedź, która powinna zawierać oznaczenie pozwanego, okoliczności faktyczne i argumenty prawne, na podstawie których zajmuje on stanowisko, rodzaj orzeczenia, jakiego wydania się domaga oraz charakterystykę przedstawianych dowodów. Powyższe pisma procesowe mogą zostać uzupełnione repliką i dupliką, przy czym do Prezesa Trybunału należy ustalenie terminów złożenia tych pism. Z praktycznego punktu widzenia ważne jest, że oryginał każdego pisma procesowego musi być podpisany przez przedstawiciela lub adwokata strony (art. 37 ust. 1 Statutu). Wszystkie pisma procesowe muszą być opatrzone datą. Dla ustalenia terminów podejmowania czynności w toku postępowania bierze się pod uwagę tylko datę złożenia pisma w Kancelarii Trybunału (art. 37 ust. 3 Regulaminu ETS). Do każdego pisma procesowego dołącza się wszelkie dokumenty, na które powołuje się strona (art. 37 ust. 4 Regulaminu ETS).

Regulamin stanowi, iż w trakcie postępowania nie można składać nowego zarzutu, chyba że ma on swe źródło w takich okolicznościach faktycznych i prawnych, które stały się znane dopiero w trakcie postępowania.

Po zakończeniu wymiany pism procesowych sędzia sprawozdawca przygotowuje wstępny raport, który zawierać ma zalecenia co do przeprowadzenia postępowań wstępnych, przekazania sprawy izbie, a także zalecenia w kwestii ewentualnego pominięcia części ustnej postępowania (patrz wyżej). Następnie, po wysłuchaniu Rzecznika Generalnego, na tzw. posiedzeniu administracyjnym⁷ Trybunał postanawia o przeprowadzeniu postępo-

⁷ Szerzej na ten temat T. Koncewicz (w.): *Trybunał Sprawiedliwości i Sąd Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich, wprowadzenie, opracowanie i tłumaczenie*, K. Wójtowicz i T. Koncewicz, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2002, s. 65.

wania wstępnego. Po zakończeniu takiego postępowania rozpoczyna się faza ustna. Należy dodać, iż Trybunał może zdecydować o otwarciu fazy ustnej bez przeprowadzenia postępowania wstępnego (art. 44 Regulaminu ETS).

Na rozprawie ustnej, zwykle bardzo krótkiej, prezentowany jest raport sędziego sprawozdawcy, w którym przedstawia on stan faktyczny sporu i stanowiska stron. W dalszej części rozprawy ustnej strony mają 30 minut na wygłoszenie przemówień, a następnie udzielają odpowiedzi na pytania sędziów i Rzecznika Generalnego. Strony mogą zwracać się do Trybunału wyłącznie za pośrednictwem swych przedstawicieli, doradców lub adwokatów (art. 32 Statutu i art. 58 Regulaminu ETS). Następnie, jeżeli tak zdecyduje Trybunał, mają miejsce przesłuchania świadków i biegłych. Statut ETS przewiduje, iż rozprawa jest jawna, chyba że z ważnych powodów Trybunał z własnej inicjatywy lub na wniosek stron zdecydował inaczej (art. 31). Na zakończenie ustnej fazy postępowania przedstawiana jest opinia Rzecznika Generalnego, chyba że Trybunał zdecydował o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii Rzecznika (art. 20 Statutu).

Należy zauważyć, że państwa członkowskie i instytucje Wspólnoty mogą przystąpić do sprawy jako interwenienci (art. 40 Statutu). Prawo takie przysługuje ponadto każdej osobie, która wykaże, iż ma uzasadniony interes w rozstrzygnięciu sprawy będącej przedmiotem prac Trybunału. Nie obejmuje to sporów między państwami członkowskimi, między instytucjami Wspólnot lub między państwami członkowskimi a instytucjami Wspólnot (art. 40 Statutu)⁸.

Wyrok Trybunału ogłaszany jest na posiedzeniu jawnym po przeprowadzeniu tajnej narady składu sędziowskiego, bez udziału Rzecznika Generalnego (art. 64 Regulaminu ETS oraz art. 35 i 37 Statutu). W wyroku podawane są krótko fakty, przedstawiane stanowiska i roszczenia stron, a następnie sentencja orzeczenia. Wyrok ETS jest prawomocny z dniem ogłoszenia⁹. Wznowienia postępowania zakończonego wyrokiem Trybunału można żądać tylko w razie wykrycia okoliczności faktycznych, które mogłyby mieć decydujący wpływ na wynik sprawy, a które przed wydaniem wyroku nie były znane Trybunałowi lub stronie wnioskującej o wznowienie postępowania. Żądanie wznowienia postępowania nie jest dopuszczalne po upływie 10 lat od wydania wyroku. Postępowanie w sprawie wznowienia rozpoczyna się wyrokiem Trybunału stwierdzającym istnienie nowych okoliczności faktycznych uzasadniających wznowienie i uznającym dopuszczalność żądania wznowienia postępowania. W razie wątpliwości co do znaczenia lub zakresu wyroku Trybunał dokonuje wykładni na wniosek jednej ze stron lub instytucji Wspólnoty, która wykaże, iż ma w tym interes.

Statut Trybunału stanowi, iż wyrok zaoczny wydaje się wówczas, gdy strona pozwana, prawidłowo powiadomiona, nie przedłoży swojego stanowiska na piśmie (art. 41). Sprzeciw przeciwko wyrokowi zaocznemu można złożyć w ciągu miesiąca od doręczenia wyroku. Warto dodać, iż sprzeciw nie powoduje zawieszenia wykonania wyroku zaocznego, chyba że Trybunał postanowi inaczej.

⁸ Państwa-strony umowy o EOG, nie będące państwami członkowskimi, a także Władza Nadzorcza EFTA, mogą przystąpić jako interwenienci do spraw toczących się przed Trybunałem, jeżeli sprawy te objęte są zakresem zastosowania tej umowy.

⁹ Inaczej oczywiście wyroki SPI, od których przysługuje odwołanie do ETS. Patrz: Anna Zawidzka, Maciej Taborowski, *op. cit.*, s. 230–234.

Należy podkreślić, iż wyroki sądów wspólnotowych wydawane są zawsze w imieniu całego, odpowiednio, ETS i SPI; niedopuszczalne są zdania odrębne i opinie indywidualne. Orzeczenia muszą zawierać uzasadnienie, a także nazwiska sędziów, którzy uczestniczyli w naradach. Wyroki publikowane są w całości w urzędowym zbiorze orzeczeń.

Trybunał wydaje również decyzję o kosztach. Warto dodać, iż decyzja o kosztach dotyczy zwykle honorariów adwokackich i innych wydatków stron, ponieważ postępowanie przed sądami wspólnotowymi jest w zasadzie bezpłatne.

Podsumowując należy wspomnieć, iż postępowanie przed sądami wspólnotowymi zawiera, oprócz odrębności, także wiele elementów podobnych do postępowania przed polskimi sądami. Jednak reprezentowanie praw klientów przed sądami wspólnotowymi stanowi pewną wyjątkową okoliczność; atmosfera towarzysząca postępowaniu, a także poczucie, że prowadzona sprawa może stać się precedensem, na którym opierać się będą obywatele wszystkich państw członkowskich wspólnoty, wkrótce przypadnie w udziale także członkom polskiej palestry.